

2. Латышев В.В. Исследования об истории и государственном строе города Ольвии. — СПб., 1887
3. Крижицький, Крапівіна, Лейпунська. Головні етапи історичного розвитку Ольвії. Археологія, 1994, № 2
4. А. Русяєва. Протоген Ольвійський
5. Ніколаєв М. І. Хронологія декрету на честь Протогена на ґрунті синхронізації епонімного календаря Ольвії / М. І. Ніколаєв // Археологія. - 2012. - № 1. - С. 26-41.
6. Виноградов Ю. Г. Политическая история Ольвийского полиса V II— I вв. до н. э.: Историко-эпиграфическое исследование. — М.:Наука, 1989. — 288 с

Деребальт Олександр
(м. Миколаїв)

ЕВОЛЮЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО СТАТУСУ ЖІНОК НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ (1861-1917 РР.)

Питання соціального становища жінок на українських землях у другій половині XIX – на початку XX ст. Визнається надзвичайно важливим та багатограним. Цей період став часом значних зрушень у суспільній свідомості, коли розпочався процес переосмислення ролі жінки та її місця в соціумі. Проте, незважаючи на певний поступ, жінки в Україні все ще перебували в нерівноправному становищі порівняно з чоловіками, стикаючись з численними обмеженнями та утисками. У представлених тезах ми розглянемо основні аспекти соціального становища жінок на українських землях у зазначений період.

Скасування кріпосного права в Російській імперії 1861 року стало епохальною подією, що започаткувала кардинальні зрушення у всіх сферах суспільного буття. Великі реформи 60-х – 70-х років XIX століття мали об'єктивно буржуазно-демократичний характер, хоча і не були послідовними та виваженими. Вони суттєво вплинули на соціальну структуру суспільства в цілому та гендерні процеси зокрема. Особливого значення набули зміни у правовому та соціальному становищі жінок на українських землях у складі Російської імперії.

Напередодні реформ соціальне становище жінок на українських землях багато в чому визначалося їхньою становою належністю. Елітним у соціально-економічному та політико-правовому відношенні залишалося дворянство. Проте дворянки, незважаючи на високий рівень освіти, самостійної ролі у суспільно-політичному житті не відігравали. Становище представниць торговельно-промислового стану – купецтва – теж не вирізнялося активною

підприємницькою діяльністю. Найбільшу кількість жіноцтва на українських землях склали селянки. Про їхній нужденний соціальний статус у дореформений період написано чимало у історичній, публіцистичній та художній літературі. Селянки-кріпачки перебували у надзвичайно принизливому становищі, позбавлені елементарних прав і свобод. Незважаючи на правові обмеження, жінки на українських землях у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. Все активніше долучалися до суспільного та культурного життя. У цей період з'явилися перші жіночі організації, які відстоювали права жінок та боролися за їхню емансипацію. Серед них були «Руська бесіда» (1887, Львів), «Союз українок» (1917), «Жіноча громада» (1884) та інші. Ці організації проводили просвітницьку роботу, влаштовували лекції, видавали газети та журнали.

Соціальне становище жінок на Наддніпрянщині певною мірою залежало також від етнічної належності. Відмінності у правовому статусі найбільш масових класів – селянства, міщанства тощо – значною мірою зумовлювалися специфікою відповідної правової традиції, ґрунтованої на оригінальному звичаєвому праві [1, с.289-291].

Становище жінок у сімейному житті залишалося досить консервативним та патріархальним. Жінки перебували під владою чоловіків, які вважалися главами сімей та мали більше прав у вихованні дітей та розпорядженні сімейним майном. Материнство розглядалося як основне призначення жінки, а догляд за дітьми та домашнім господарством – як її головні обов'язки. Проте жінки все частіше намагалися поєднувати сімейні обов'язки з освітою, працею та суспільною діяльністю, що було справжньою новацією для того часу.

Важливим показником емансипованості жінок, демократичності суспільства є рівень їхньої освіченості. Відсутність загальної початкової освіти, міцно вкорінені гендерні забобони зумовлювали значно нижчий рівень письменності серед жіноцтва порівняно з чоловіками. Істотним недоліком був також низький рівень якості початкової освіти та незначна тривалість навчання дівчат. Лише 10% випускниць закінчували повний 3-річний курс училища (2 жінки на кожну тисячу жінок). Переважна більшість опановувала лише елементарні знання. [2, с.142-143]. З 1858 р. Почали створюватися Маріїнські жіночі училища, випускниці яких здобували професії домашньої вчительки та наставниці. В 70-ті рр. ХІХ ст. Розпочався процес зближення змісту предметів і якості навчання у середніх жіночих і чоловічих закладах [3, с.132]. Особливо слід відзначити період 1901-1917 рр., коли чисельність середніх жіночих навчальних закладів порівняно з кінцем ХІХ ст. зросла в шість разів. Про загальний рівень жіночої освіти в регіоні свідчить той факт, що з 1915 р. Середні жіночі навчальні заклади щорічно випускали понад 400 осіб.

Хоча на рівні суспільних реалій відбувалося руйнування станових перегородок, у законодавстві тривалий час зберігалася залежність становища жінки від її батька чи чоловіка. За нормами законодавства, дружина набувала станових прав свого чоловіка після одруження. Станові привілеї дружин чиновників теж підкреслювалися окремими законодавчими положеннями.

Принциповим було закріплення у статуті про стани права вдів зберігати чини та переваги померлих чоловіків за умови їхньої вислуги до смерті. Ці норми відображали залежність жінки від формально-станового статусу чоловіка навіть у тому разі, якщо він був позбавлений прав за вчинений злочин.

Початок ХХ століття позначився важливими зрушеннями у соціальному захисті працюючих жінок. Закон 1912 р. «Про страхування робітників від нещасних випадків» уперше передбачив довічну пенсію для вдів робітників, які загинули на виробництві. Її розмір становив 1/3 заробітку померлого годувальника. Це стало першим кроком до створення системи соціального забезпечення для жінок-працівниць та їхніх сімей [4, с.74] Хоча зміни торкнулися лише невеликої частини жіноцтва, закріплення матеріальної підтримки вдів і дітей на законодавчому рівні стало в майбутньому важливим чинником емансипації.

Суттєвою віхою на шляху розширення прав і можливостей жінок стала легалізація жіночого руху на початку ХХ ст. Одним з перших подібних об'єднань було Товариство взаємодопомоги працюючих жінок, створене 1902 року в Харківській губернії [5]. Його статут був затверджений Міністерством внутрішніх справ. Водночас жіночі товариства були суворо обмежені у діяльності політичного спрямування. Вони не могли піднімати і виносити на розгляд жодних політичних питань. Проте сама їхня поява стала важливим кроком до формування жіночого руху, розширення суспільної активності українського жіноцтва.

Підсумовуючи, можна констатувати, що пореформений період позначився неоднозначними, проте загалом емансипуючими змінами у становищі жінок Наддніпрянщини. Правовий та соціальний статус жіноцтва поступово зазнавав трансформацій відповідно до тенденцій буржуазного розвитку українських земель у складі Російської імперії. Проте цей процес був повільним та непослідовним через збереження патріархальних стереотипів та ідеологічних обмежень з боку самодержавної влади. Жіноче питання у всій своїй багатогранності набувало дедалі більшої актуальності.

Література

1. Олійник Н. Становище жінок Наддніпрянської України в др. Пол. ХІХ – на поч. ХХ ст. / Н. Олійник // Матеріали ІV Всеукраїнської студентської науково-технічної конференції „Природничі та гуманітарні науки. Актуальні питання“, 19-20 квітня 2011 року . Т. : ТНТУ, 2011.Том 2. С. 288.
2. Фольборк Г. Народное образование / Г. Фольборк, В. Чарнолусский. СПб. : Изд-во О. Н. Поповой, 1900. С.142-143
3. Очерки истории школы и педагогической мысли народов СССР. Вторая половина ХІХ в./ отв. Ред. А.И. Пискунов. М.: Педагогика, 1976. 600 с
4. Розвиток системи пенсійного забезпечення робітників Російської імперії на початку ХХ ст.: законодавчі ініціативи та нереалізовані проекти / В.В. Мазур // Проблеми історії України ХІХ – початку ХХ ст.: Зб. Наук. Пр. 2019. Вип. 29. С. 66-79.

5. Вороніна М. С. Мешканки міст Харківської губернії : гендерна дискримінація та динаміка змін (1861-1917 рр.) : автореф. Дис. На здобуття наук. Ступеня канд. Іст. Наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / М. С. Вороніна ; ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Х., 2005.

Животовська Віта
(м.Миколаїв)

ДО 110-РІЧЧЯ МИКОЛАЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Аналізується основна діяльність та розвиток Миколаївського обласного краєзнавчого музею у 2012 - 2021 рр., робота закладу після переїзду до «Старофлотських казарм»

У 2012 році розпочався новий етап в історії Миколаївського обласного краєзнавчого музею. Це було пов'язано з переїздом закладу в приміщення «Старофлотських казарм». Наша область вперше отримала сучасний музейний комплекс із стаціонарною повнопрофільною експозицією, що зайняла понад 2,5 тис. квадратних метрів, а це одна з найбільших камерних експозицій у країні. Все це стало результатом досвіду, який накопичувався роками та самовідданої праці наукового колективу музею. Оформлення здійснювалось під керівництвом Заслуженого художника України В.І. Іваницького. Всі роботи завершилися в рекордно короткий строк, близько 6 місяців. У середині червня 2012 нова експозиція вже чекала на відкриття.

Відвідувачу пропонувалось ознайомитися з природними, фізико-географічними характеристиками, а також історією Миколаївщини від верхнього палеоліту до 2012 року. Всього у 18-ти залах розмістилось понад 9 тисяч експонатів. Чудові перспективи відкривалися для виставкової роботи [1, с. 3]. Урочисте відкриття нової стаціонарної експозиції відбулося 28 серпня 2012 р. [2]. Незважаючи на те, що до кінця року залишалось усього 4 місяці, підсумкові статистичні результати виявились блискучими. У 2012 р. музейне об'єднання відвідало 147,2 тисяч осіб, для яких провели 2708 екскурсій, до фондосховищ надійшло 1077 предметів. Практично одразу було розпочато й активну виставкову роботу. 26 грудня в залі № 10 була відкрита приватна виставка з музею братів Шереметьєвих «Герои верности и веры», присвячена 160 – річчю з початку Кримської війни 1853-1856 рр. [3, с. 11]. Вже через день у залі № 18 відбулося відкриття виставки «Бруно Шульц – людина поза часом», підготована у республіці Польща за матеріалами літературного музею ім. А. Міцкевича у Варшаві.

У 2013 році музей відзначив свій 100-річний ювілей. У зв'язку з цим була запланована ціла низка заходів: видавництво ілюстрованого альбому, проведення XI Миколаївської обласної краєзнавчої конференції, численні